

Ficsor Mihály

A KÖZÖSSÉGI VÉDJEGY TÉNYLEGES HASZNÁLATÁNAK TERÜLETI TERJEDELME*

„Az elhagyott oltárnak is
lehet mártírja.”

I. Bevezetés

1.1. A közösségi védjegyrendszer, legalábbis ahogy jelenleg működik, nem elégíti ki az Európai Unió (EU) belső piacának igényeit és követelményeit, nem járul hozzá a belső piac megfelelő működéséhez. Nem biztosítja azt sem, hogy e piacon a gazdasági verseny ne torzuljon. Következésképpen nem tölti be végső és alapvető célját sem. E célt a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet¹ (a továbbiakban: KVR) abban jelöli meg, hogy a közösségi védjegyrendszer mozdítsa elő „a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődését”.²

1.2. A közösségi³ védjegyrendszer e „félresiklása” – hogy ne mondjunk kudarcot – számos tényező együttes hatásának tulajdonítható. Mindenekelőtt annak, ahogy közösségi szinten a tényleges használat követelményének földrajzi kiterjedését (avagy területi hatókörét) jelenleg szabályozzák és értelmezik. Emellett „köszönhető” a közösségi védjegyrendszer

* A tanulmány a Magyar Szabadalmi Hivatal és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal szervezésében „A közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélése Európában” címmel, Budapesten, 2009. november 3-án megtartott regionális konferencián [Regional Conference on the Coexistence of the Community and National Trade Mark Systems in Europe (Budapest, 3 November 2009)] „The Requirement of Genuine Use” címmel megtartott előadás magyar nyelvű, szerkesztett és bővített változata. A konferencia összes előadása megtekinthető az MSZH honlapján a következő címen: <http://www.mszh.hu/English/RC/Programme.html>. A tanulmány mottója idézet Madách Imre művéből, Az ember tragédiájából, a kilencedik színből.

¹ A közösségi védjegyről szóló, 2009. február 26-i 207/2009/EK tanácsi rendelet (HL L 78., 2009. 3. 24., 1. o.) a közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendelet (HL L 11., 1994. 1. 14., 1. o.) kodifikált változata. A tanulmány a kodifikált változat szerinti számozással hivatkozik a rendelet egyes rendelkezéseire.

² L. a KVR preambuluma (2) bekezdését.

³ Ez az írás az Európai Unióra kiterjedő oltalom megnevezésére – mivel egyelőre ez az ismert és a hazai szakmai körökben elfogadott – továbbra is a „közösségi” jelzőt használja, noha az Európai Unió alapszerződéseit módosító Lisszaboni Szerződés (a szerződések egységes szerkezetbe foglalt változatát illetően l.: HL C 115., 2008. 5. 9., 1. o.) terminológiai változtatást igényelne e téren. Jelenleg azonban nem világos, ez miként érinti majd a korábban kihirdetett közösségi jogszabályok szövegét; ez is a régi terminológia használata mellett szól.

diszfunkcionális működése annak az intézményi politikának, amelyet a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegyek és minták) (a továbbiakban: BPHH) mai vezetősége követ a díj-szabást, a hatósági munka minőségét, az eljárások gyorsítását és a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokkal való együttműködést illetően. Mindazonáltal ez utóbbi tényezők jelentősége csupán másodlagos a tényleges használat területi követelményéhez képest. Ez az írás is a közösségi védjegy tényleges használatával kapcsolatos területi követelmények áttekintését célozza, elsősorban védjegy- és versenypolitikai nézőpontból.

II. Együttélés és egyensúly

2.1. A KVR alapjául szolgáló eredeti elképzelés az volt, hogy a bejelentők majd üzleti igényeiktől és szükségleteiktől vezérelve választják a közösségi szintű oltalmat védjegyeik számára. Ma azonban korántsem ezt teszik. Jelenleg nem azért nyújtanak be közösségi védjegybejelentést, mert célba vett piacuk az EU egésze vagy jelentős része, hanem azért, mert így olcsóbban és könnyebben szerezhetnek védjegyoltalmat.⁴ Ez a torzulás egyrészt annak eredménye, hogy a BPHH bejelentési és megújítási díjai nem tükrözik a 27 tagállam területére kiterjedő megjelöléshasználati monopólium (azaz a közösségi védjegyoltalom) értékét, másrészt annak egyenes következménye, hogy a BPHH nem úgy működik, ahogy neki kellene: közhatalmat gyakorló hatóságként, és nem „védjegygyárként”, arra törekedve, hogy a „fogyasztókat” bármi áron kielégítse – akár a vizsgálat minőségének (és az alapul fekvő közérdeknek) a rovására is.

Ez a helyzet annak eredményeként alakult ki, hogy az évek során – fokozatosan, de módszeresen – elbillentették a közösségi és a nemzeti védjegyek közötti egyensúlyt az előbbiek javára. Az egyensúly eltolódásában szerepet játszott – egyebek mellett – a nemzeti kuta-

⁴ Ezt támasztotta alá az MSZH által a BPHH pénzügyi támogatásával elkészített felmérés is: „OHIM's current policy on decreasing fees – in contrast with the original objectives of Community protection – is turning companies from national to Community protection even in cases when the latter type of protection may not be necessary with regard to the existing markets. This is particularly true to small and medium enterprises ... In so far as the OHIM's practice in connection with the proof of genuine use of CTM stays unchanged in its regional dimension, business reality continues to be absent in the decisions on [options for protection]”. Hungarian Foundation for Business Research: User Satisfaction Survey among CTM and RCD Proprietors and Professional Representatives in Hungary. Budapest, 15 November 2009, p. 5.

tási jelentések rendszerének (opcionálissá tételükkel történő) eltörlése,⁵ az új tagállamok Európai Unióhoz történő csatlakozásakor elfogadott átmeneti szabályozás [és ahogy azt a BPHH a gyakorlatban (félre)értelmezte],⁶ valamint – nem utolsósorban – a BPHH bejelentési (lajstromozási) és megújítási díjainak egymást követő két csökkentése.⁷ Ez a tendencia nyilvánvaló ellentétben áll a KVR és az Európában kialakult védjegyrendszer alapvető, vezérlő elveivel. Ezeknek az elveknek rövid foglalatoként, amolyan címkéjeként szoktak hivatkozni a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélésére (*co-existence*) és egymást

⁵ A nemzeti kutatási jelentések rendszerének megszüntetéséről az EU 2004. május 1-jei bővítését megelőzően döntöttek úgy, hogy a rendszer maga 2008. március 10-i hatállyal vált opcionálissá (azaz szűnt meg gyakorlatilag). Ez a rendszer a KVR 39. cikkén (jelenlegi 38. cikkén) alapult, és nemcsak a BPHH és a tagállami hivatalok között hozott létre ésszerű munkamegosztást (az MSZH pl. 2006-ban közel 70 ezer közösségi védjegybejelentésről állított össze nemzeti kutatási jelentést), hanem elősegítette a bejelentőknek – különösen a kkv-knak – az oltalomszerzés esélyeiről való megalapozott tájékozódását, ezzel is erősítve e területen a jogbiztonságot. A KVR e cikkét a 2004. február 19-i, 422/2004/EK tanácsi rendelet (HL L 70., 2004. 9. 3., 1. o.) módosította. Az időzítést nyilvánvalóan az a szándék alakította, hogy a tíz új tagállamot kizárják ebből a nagy horderejű döntésből, hiába gyakorolt az meghatározó befolyást az ő védjegyrendszerük jövőbeli – csatlakozás utáni – helyzetére is. E lépés sérelmességét csak fokozta, hogy e jelentős változtatás fő indokaként a BPHH-nak a bővítésből adódó többletköltségeire és a bővítés miatt várhatólag bekövetkező költségvetési és pénzügyi válságára hivatkoztak. Utóbb – szinte hetekkel a bővítés után – kiderült: a többletköltségekre vonatkozó előrejelzések eltúlzottnak bizonyultak, a BPHH számára pedig semmiféle költségvetési vagy pénzügyi megrázkódtatást nem okozott a bővítés; ebben az időben „ébredt rá” az Európai Bizottság és a BPHH arra is, hogy az idővel esedékessé váló megújítási díjak számottevő addicionális bevételi forrásként jelennek meg a BPHH költségvetésében.

⁶ L. a KVR 165. (korábbi 142a., illetve 159a.) cikkét, valamint a 2003. évi CII. törvény alapján szolgáló törvényjavaslat indokolását. A Bizottság a 2004. évi bővítést megelőző csatlakozási tárgyalásokon is arra törekedett, hogy az új tagállamokra kiterjedő közösségi védjegyek és a csatlakozó országokban oltalom alatt álló védjegyek konfliktusait, sőt, általában a tíz új tagállam nemzeti védjegyrendszerének a közösségbe való beilleszkedésével járó összes jogi és gyakorlati problémát a nemzeti védjegyek, illetve védjegyrendszerek számára – indokolatlanul – hátrányos módon rendezze. Többek között a magyar tárgyaló delegáció fellépésének volt köszönhető, hogy e kérdéskörben a végső kompromisszum a BPHH és a Bizottság eredeti elképzelésénél jóval kiegyensúlyozottabbá vált. Mindazonáltal a bővítéshez fűződő átmeneti rendelkezések kapcsán felvetődő jogértelmezési kérdésekben a BPHH és a Bizottság a későbbiekben, a csatlakozást követően is kivétel nélkül – akár a KVR explicit és egyértelmű rendelkezéseivel is szembehelyezkedve – a közösségi rendszert a nemzeti kárára favorizáló álláspontot alakított ki és kísérelt meg ráerőltetni az új tagállamok hatóságaira. Ezt lehetett megfigyelni pl. a nemzeti bejelentéssé történő átalakításra irányuló kérelmek és a senioritási igények bővítéssel összefüggő kezelésének néhány jogértelmezési kérdése kapcsán.

⁷ A BPHH szóban forgó díjait első ízben 2005 októberében csökkentették, összességében mintegy húsz százalékkal a 2005. június 29-i, 1042/2005/EK bizottsági rendelet (HL L 172., 2005. 7. 5., 22. o.) alapján. A második – még jelentősebb mértékű – díjszökkentést a 2009. március 31-i, 355/2009/EK bizottsági rendelet (HL L 109., 2009. 4. 30., 3. o.) hajtotta végre, 2009. május 1-jei hatállyal. A közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúly eltolódásáról l.: *Mihály Ficsor*: National offices are stakeholders in the OHIM fee debate too. *Managing Intellectual Property*, 2007. november, p. 21–22.; *John Batho*: Escaping the money trap; Keeping it together. *World Trademark Review*, 2008. 15. sz., szeptember-október, p. 25–30. és p. 43–47.

kölcsönösen kiegészítő jellegére (*complementarity*). Ezekkel az elvekkel összhangban a KVR eredetileg arra irányult, hogy a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek között kiegyensúlyozott, a kölcsönös egymásba illeszkedést biztosító viszonyt építsen ki, amelyben nincs hierarchia, viszont annál több – pozitív – kölcsönhatás érvényesül. A KVR preambuluma (6) bekezdése e megfontolásokat meglehetősen világosan fejezi ki:

„A védjegyekre vonatkozó közösségi szabályozás ... nem lép a tagállamok védjegyekre irányadó jogszabályainak helyébe. Annak előírása, hogy a vállalkozások védjegyeiket közösségi védjegyként lajstromoztassák, nem tűnik indokoltnak. A nemzeti védjegyoltalom fennmaradása továbbra is szükséges az olyan vállalkozások számára, amelyek védjegyeikre nem igénylik a közösségi szintű oltalmat.”

2.2. Elengedhetetlennek tűnik, hogy sürgősen helyreállítsuk a közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúlyt. Ha ugyanis ez nem történik meg, vagyis, ha az előzőekben vázolt – a közösségi védjegyrendszer dominanciájához vezető – folyamatot nem sikerül visszafordítani, a közeli jövőben abba a helyzetbe kerülhetünk, hogy a nemzeti védjegyoltalom többé nem fog ésszerű választásnak számítani a potenciális bejelentők számára, noha aligha tagadható, hogy pusztán üzleti alapon, gazdasági értelemben elvileg mindig is szükség lesz, szükség volna nemzeti védjegyoltalomra. A vállalkozások előtt így szűkösebb választék áll majd amikor megjelöléseik oltalmazási lehetőségeit mérlegelik, és kénytelenek lesznek közösségi úton védjegyoltalmat szerezni, függetlenül attól, hogy valóságos üzleti igényeiknek nem ez az oltalmi opció felelne meg. Ezt el kellene kerülni. E helyzet kialakulása minden bizonnyal elsősorban a tényleges használat követelményének – és különösen e követelmény területi dimenziójának – felülvizsgálatával előzhető meg. Ez a témakör válhat az Európa jelenlegi védjegyrendszerei közötti egyensúly helyreállításának központi kérdésévé; ez lehet a megoldás kulcsa. Ez az egyensúly-helyrebillentési kísérlet korántsem a nemzeti hivatalok, hanem sokkal inkább a jelenlegi és a jövőbeli nemzeti védjegybejelentők és -jogosultak számára életbevágó. Széles körben elterjedt (és terjesztett) tévedés, hogy az együttélés és az egyensúly mellett történő fellépés kizárólag a – kihalásra ítélt – nemzeti hivatalok kicsinyes intézményi önérdékét szolgálja. Erről szó sincs. Valójában a nemzeti védjegyrendszer igénybevevőinek érdekei forognak kockán. Nyilvánvaló: minél több közösségi védjegybejelentést tesznek és minél több közösségi védjegyet lajstromoznak, annál nehezebb lesz nemzeti szinten oltalmat szerezni (mert ez annál több akadályba fog ütközni), továbbá annál több erőforrást kell a nemzeti védjegyjogosultaknak arra mozgósítaniuk, hogy a BPHH előtt felszólalási és egyéb eljárásokban megvédjék védjegyeiket a közösségi védjegybejelentések és a közösségi védjegyek egyre magasabbra duzzadó áradatával szemben. Az egymást követő díjcsökkentések folytán az oltalomszerzés költségei valóban alacsonyabbá váltak a közösségi védjegybejelentők oldalán, ez azonban a nemzeti védjegybejelentők és -jogosultak kárára és hátrányára történt. Ugyanez mondható el a BPHH elbírálási gyakorlatáról, amely egyre

inkább – immár túlságosan – megengedő és felületes, ami oda vezet, hogy ma már – amerikai szabadalmi jogi analógiával élve – bármi, amit ezen a világon ember alkotott („*anything under the sun that is made by man*”),⁸ lajstromozható közösségi védjegyként.

III. Tényleges használat

3.1. Az előző fejezetben áttekintett szélesebb összefüggések adják a háttérét annak, hogy a közösségi védjegy tényleges használatával kapcsolatos szabályozást és joggyakorlatot közelebbről is szemügyre vegyük.

3.2. A közösségi védjegyekre vonatkozó használati követelményt a KVR 15. cikke határozza meg. E cikknek az a része, amely ennek az írásnak a szempontjából különösen fontos, a következőképpen szól:

„Ha a jogosult a lajstromozástól számított öt éven belül nem kezdte meg a közösségi védjegy tényleges használatát a Közösségben az árujegyzékben szereplő árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban, vagy ha az ilyen használatot öt éven át megszakítás nélkül elmulasztotta, a közösségi védjegyoltalomra alkalmazni kell az e rendeletben meghatározott jogkövetkezményeket, kivéve, ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja.”

A tényleges használat elmulasztásának jogkövetkezményeit a KVR több rendelkezése is szabályozza. A 42. cikk (2) bekezdése értelmében a közösségi védjegybejelentéssel szemben benyújtott felszólalást el kell utasítani, ha olyan korábbi közösségi védjegyen alapul, amelynek tényleges használatát – noha ezt a bejelentő kérte – nem igazolják. Ugyanez vonatkozik a törlési kérelemre és a törlési viszontkeresetre a KVR 57. cikkének (2) bekezdése és 100. cikkének (5) bekezdése alapján. Emellett az 51. cikk (1) bekezdésének a) pontja úgy rendelkezik, hogy a tényleges használat elmulasztása a közösségi védjegyoltalom megszűnésének megállapítására ad alapot – akár a BPHH-hoz intézett ilyen irányú kérelem, akár a 100. cikk szerinti viszontkereset eredményeként.

3.3. A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 2008/95/EK irányelv⁹ (a továbbiakban: irányelv) a KVR-hez hasonló módon szabályozza¹⁰ a tényleges

⁸ Az Amerikai Egyesült Államokban a Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court) 1980-ban, a *Diamond v. Chakrabarty*-ügyben szögezte le először, hogy „bármi, amit ezen a világon ember alkotott” („*anything under the sun that is made by man*”) szabadalmaztatható. *Chakrabarty*, 447 U. S. 303 (1980).

⁹ A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2008. október 22-i 2008/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 299., 2008. 11. 8., 25. o.) az azonos tárgyú, 1988. december 21-i, 89/104/EGK tanácsi irányelv (HL L 40., 1989. 2. 11., 1. o.) kodifikált változata (a továbbiakban: irányelv). A tanulmány a kodifikált változat szerinti számozásukkal hivatkozik az irányelv egyes rendelkezéseire.

¹⁰ L. az irányelv 10–12. cikkeit.

használat követelményét és az ilyen használat elmulasztásához fűződő jogkövetkezményeket. Úgy tűnik tehát, hogy a két közösségi jogszabály a tényleges használat szabályozásával ugyanazokat a jogpolitikai megfontolásokat követi. Az Európai Bíróságnak a tényleges használatot szabályozó irányelvi rendelkezések értelmezésére kialakított joggyakorlata ezért *mutatis mutandis* irányadó és figyelembe vehető a KVR alkalmazásában is.¹¹

3.4. Érdeemes felidézni, miként világítja meg az irányelv és a KVR a tényleges használat követelményének gazdasági indokait.

Az irányelv preambuluma (9) bekezdése a tényleges használat követelményének indokaként a lajstromozott védjegyek számának csökkentését és a védjegyek közötti szűkségtelen ütközések elkerülését¹² jelöli meg:

„A Közösségben lajstromozott és oltalom alatt álló védjegyek, és ezáltal a közöttük felmerülő ütközések számának csökkentése érdekében elengedhetetlen a lajstromozott védjegyek tényleges használatának megkövetelése, illetve használat hiánya esetén az oltalom megszűnésének megállapítása.”

A KVR preambuluma (10) bekezdése a védjegyoltalom létjogosultságának igazolása és a tényleges használat követelménye között teremt kapcsolatot:

„Csak akkor indokolt oltalomban részesíteni a közösségi védjegyet és a vele ütköző, korábban lajstromozott védjegyet, ha e védjegyeket ténylegesen használják.”

Ez a megközelítés tükröződik a BPHH módszertani útmutatójának a felszólalásra vonatkozó részében is, ahol – igen egyszerű szavakkal – a következőt nyilatkoztatják ki:

„a védjegyeket azon a területen kell használni, amelyen oltalmat élveznek (az Európai Közösségben közösségi védjegynél, az egyes tagállamok területén nemzeti védjegyek esetén);

„a védjegyet a releváns piacon kell használni, azaz abban a földrajzi térségben, amelyre nézve lajstromozták.”¹³

¹¹ L. erről bővebben: Zsófia Lendvai: Coexistence of trademarks from the point of view of the industry. Regional Conference on the Coexistence of the Community and National Trade Mark Systems in Europe (Budapest, 3 November 2009), p. 1–14.; http://www.mszh.hu/English/RC/Lendvai_Zs_ppt.pdf; Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 15–32.

¹² A Párizsi Unió Egyezmény (kihirdette: az 1970. évi 18. tvr.) 5. C) cikkének alapjául is ez a megfontolás szolgált: „many countries require in their national legislation that trademarks be used, in order to prevent the trademark register becoming clogged with unused marks which preclude the valid registration of identical or similar marks which are used or intended to be used.” G.H.C. Bodenhausen: Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property. BIRPI, Geneva, 1968, p. 78.

¹³ „Trade marks must be used in the territory where they are protected (European Community for CTMs, the territory of the Member States in [the] case of national marks).” „The mark has to be used in the relevant market, that is the geographical area where it is registered.” Manual of Trade Mark Practice, Part C: Opposition, Part 6: Proof of Use, 3.1–3.4., p. 13.

Nem is kívánhatnánk mást, mint azt, hogy ezeket a világos elveket következetesen alkalmazzzák a joggyakorlatban. Sajnos azonban nem ez a helyzet – amint az majd a következők-ből ki is tűnik.

3.5. Az Európai Bíróság szintén foglalkozott a tényleges használat követelményének gazdasági indokával, és azt a védjegy(oltalom) lényegi funkciójához kapcsolta. A *VITAFRUT*-ügyben az Európai Bíróság, építve kialakult joggyakorlatára, leszögezte:

*„tényleges védjegyhasználat valósul meg, ha a védjegyet alapvető funkciójának megfelelően, tehát azon áruk és szolgáltatások eredetének azonosítása céljából használják, amelyekre lajstromozták, mégpedig annak érdekében, hogy ezen áruk és szolgáltatások vonatkozásában értékesítési piacot teremtsen és őrizzen meg”.*¹⁴

A tényleges használattal kapcsolatos egyik vezető jogesetben, nevezetesen az *Ansul*-ügyben, az Európai Bíróság további adalékokkal szolgált a tényleges használati követelmény gazdasági rendeltetéséről, világossá téve, hogy tényleges használat nélkül a védjegyoltalom elveszitené üzleti létjogosultságát, továbbá hogy az ilyen használatnak piaci részesedés megszerzését vagy megőrzését kell céloznia:

*„A védjegy által biztosított oltalom és a harmadik személyekkel szemben a lajstromozás folytán történő kikényszeríthetősége a továbbiakban nem hatályosulhat, ha a védjegy elveszíti kereskedelmi létjogosultságát, ami abban áll, hogy a többi vállalkozás áruinak és szolgáltatásainak piacától elkülönülő értékesítési piacot teremtsen vagy tartson fenn a védjegyként lajstromozott megjelölést hordozó áruk és szolgáltatások számára. ... Annak megítélésekor, hogy a védjegyet ténylegesen használták-e, figyelembe kell venni az összes olyan tényt és körülményt, amelyből kitűnik, hogy a védjegy kereskedelmi kihasználása valóságos-e, így különösen azt, hogy a szóban forgó használatot az érintett gazdasági ágazatban szükségesnek és indokoltnak tekintik-e a védjegy árujegyzékében szereplő árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozó piaci részesedés megszerzéséhez vagy megőrzéséhez”.*¹⁵

Megfigyelhető mindazonáltal, hogy a tényleges használat követelménye az Európai Bíróság joggyakorlatában fokozatosan „felvizeződött”. A *La Mer Technology*-, a már említett *VITAFRUT*- és a *Radetzky-Orden*-ügyben hozott ítéletekből megtanulhattuk a következőket:

¹⁴ A C-416/04. P. sz. *The Sunrider Corp. kontra Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegy és formatervezési minták) (OHIM)*-ügyben 2006. május 11-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-04237. o.) [a továbbiakban: *VITAFRUT*] 70. pontja. Az Európai Bíróság ítéleteire – ha magyar nyelven is rendelkezésre állnak – ez az írás a magyar (az IRM által is alkalmazott) hivatkozási rend szerint hivatkozik. Az ítéletekből való idézéskor ilyen esetben a hivatalos magyar fordítást vesszük alapul. A csupán angol nyelven rendelkezésre álló ítéleteknél a hivatkozás az angol szakirodalom szokásait követi, a fordítás pedig a szerzőtől származik.

¹⁵ C-40/01 *Ansul* (2003) ECR I-2439, paragraphs 37 and 38.

„Nem lehetséges a priori és elvontan meghatározni azt a mennyiségi küszöböt, amelyet annak megállapításakor kellene figyelembe venni, hogy tényleges használatról van-e szó vagy sem. Nem lehet olyan de minimis szabályt lefektetni, amely kizárná ... a jogvita összes körülményének értékelését. ... Ebből következik, hogy a tényleges használat megállapításához elegendő lehet a védjegy minimális használata is, ha az valódi kereskedelmi célt szolgál”.¹⁶

„[A]z a körülmény, hogy a korábbi védjegy használatának bizonyítására kizárólag egy ügyfél részére történt eladások vonatkozásában került sor, még nem zárja ki a priori e használat tényleges voltát ..., noha abból egyértelműen következik, hogy a védjegy nem volt jelen a spanyol terület jelentős részén, amelyen oltalom alatt áll.”

„[A] használat területi kiterjedtsége csak egyike azon tényezőknek, melyeket figyelembe kell venni annak megállapítása során, hogy tényleges használatról van-e szó”.¹⁷

„[A] védjegy tényleges használatának minősül, ha a védjegyet valamely nonprofit egyesület a nyilvánossággal való kapcsolatában, a rendezvények hirdetése során, az üzleti iratain, valamint a reklámanyagain használja, az egyesület tagjai pedig azt az adományok gyűjtése és szétosztása során kítűzőként viselik”.¹⁸

3.6. Ezek, az Európai Bíróság joggyakorlatában kikristályosodott általános tanok szolgáltatják a háttérrel a tényleges használati követelmény földrajzi terjedelmének (területi hatókörének) alaposabb megvizsgálásához. A KVR már idézett 15. cikke szerint a közösségi védjegy kapcsán megkövetelt tényleges használat egyik fogalmi eleme, hogy az „a Közösségben” valósuljon meg. A rendelkezés e fordulatát ugyanakkor a Tanács és a Bizottság – a KVR elfogadása alkalmával – együttes nyilatkozatban¹⁹ „értelmezte”. E nyilatkozat szerint:

„[a] Tanács és a Bizottság úgy ítéli meg, hogy az a használat, amely a 15. cikk értelmében tényleges, a Közösségben történő tényleges használatnak minősül akkor is, ha csak egy országban valósul meg”.

Nos, ez messze túlmegy azon, amit értelmezésnek nevezhetnénk. Ez a nyilatkozat a KVR betűjét és szellemét egyaránt megváltoztatta, megsértette. Megváltoztatta a betűjét, hiszen

¹⁶ C-259/02 La Mer [2004] ECR I-01159, paragraphs 24-25 and 27.

¹⁷ A VITAFRUT-ügyben hozott ítélet 76. pontja.

¹⁸ A C-442/07. sz. Verein Radetzky-Orden kontra Bundesvereinigung Kameradschaft „Feldmarschall Radetzky”-ügyben 2008. december 9-én hozott ítélet 24. pontja; az EBHT-ban még nem közölték.

¹⁹ Joint Statements by the Council and the Commission of the European Communities entered into the minutes of the Council meeting at which the Regulation on the Community Trade Mark is adopted on 20 December 1993, OJ OHIM 1996, p. 615.

tartalmilag a „Közösség” kifejezést az „egy ország” fordulattal váltotta fel.²⁰ Eltávolodott továbbá a KVR szellemiségétől, hiszen felülírta azt az alapelvet, hogy a védjegyet azon a területen kell ténylegesen használni, amelyre oltalma kiterjed.²¹ Emellett a nyilatkozat szembe helyezkedett a közösségi védjegy létrehozásának alapvető céljával is, nevezetesen azzal, amit a KVR preambuluma (4) bekezdése a következőképpen fogalmaz meg:

„Annak érdekében, hogy a vállalkozások számára a belső piac egészén megnyíljon a korlátozásoktól mentes gazdasági tevékenység lehetősége, olyan védjegyekre van szükség, amelyek valamennyi tagállamban közvetlenül alkalmazandó, egységes szabályozás hatálya alá tartoznak.”

A Tanács és a Bizottság együttes nyilatkozata nem egyeztethető össze továbbá azzal sem, ami a KVR egyik rendelkezéséből egyenesen következik. A KVR 112. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerint a közösségi védjegy nemzeti védjegybejelentéssé való átalakításának nincs helye, ha

„a közösségi védjegyoltalom használat hiánya miatt megszűnt, kivéve, ha abban a tagállamban, amelynek tekintetében az átalakítás iránt kérelmet nyújtottak be, a közösségi védjegynek e tagállam jogszabályai szerinti tényleges használatnak minősülő használatát már megkezdték.”²²

²⁰ *Angelini* hívja fel a figyelmet a KVR-ben található földrajzi-területi referenciák különbözőségeire és a belőlük levonható következtetésekre. A KVR 8. cikkének elemzése alapján arra a – megalapozottnak tűnő – konklúzióra jut, hogy mást jelent az „a Közösségben” fordulat, mint a „valamely tagállamban” kifejezés: „There is a legislative difference between ‘in the Community’ and ‘in a Member State.’” *Angelini* arra is rávilágít, hogy a KVR 7. cikke – a feltétlen kizáró okok szabályozása – tartalmazza az „a Közösség egy részében” fordulatot is [l. e cikk (2) bekezdésében], míg másutt [pl. az 1. cikk (2) bekezdésében] találkozhatunk az „a Közösség egész területén” és az „a Közösség egésze tekintetében” megfogalmazással is. *Angelini* álláspontja szerint el kell szakadni – a tényleges használati követelmény esetében is – a tagállamok területéhez kötődő szemlélettől, és a Közösség egészét illetően kell vizsgálni, mérlegelve az összes releváns körülményt: „the meaning of ‘in the Community’ ... must be determined taking into account the geography of the Community as a whole, not as a conglomerate of singular entities being the Member States. Accordingly, we need to shift the focus from ‘Member States’ and the Member States’ relevant public to the ‘Community public.’” *Fabio Angelini: The Community Trademark Geographical Dilemma. Harmonisierung des Markenrechts; Festschrift für Alexander von Mühlendahl* (szerk.: *Verena von Bomhard, Jochen Pagenberg és Detlef Schennen*). Köln, 2005, p. 297–309.

²¹ Ezt a szellemiséget vallja *Angelini* is, aki érdekes összefüggést teremt a KVR 7. cikkének (2) bekezdésében foglaltak (a feltétlen kizáró okokra vonatkozó rendelkezéseket akkor is alkalmazni kell, ha a kizáró ok csak a Közösség egy részében áll fenn) és a tényleges használati követelmény területi hatóköre között: „no one should be able to own a CTM unless prepared to use it across the entire Community. This would seem compatible with the requirements under Article 7(2) CTMR that the CTM must not be descriptive, non-distinctive, deceptive etc. even in less than a Member State. It does seem awkward to require distinctiveness in the entire EU, but then to protect the CTM against subsequent trademarks only based on minimal and geographically limited use.” *Angelini: i. m.* (20), p. 305.

²² L. erről bővebben: *Edmond Simon: The relationship between the Benelux and Community systems of protection. Regional Conference on the Coexistence of the Community and National Trade Mark Systems in Europe* (Budapest, 3 November 2009), p. 1–6.; <http://www.mszh.hu/English/RC/Programme.html>

Az együttes nyilatkozat azt eredményezi, hogy az oltalmat az EU egész területén élvezheti a közösségi védjegy jogosultja, azt azonban, ami az oltalom létjogosultságát igazolná, azaz a védjegy használatát, csupán egyetlen tagállam területén követelik meg tőle; egy tagállamban történő használat fenn lehet tartani az EU egész területén a megjelölés használatára vonatkozó monopoljogot. Ez azt jelenti, hogy a közösségi védjegyek esetében a jogok nem járnak együtt – velük arányos – kötelezettségekkel.

Csekély vigasz – ha egyáltalán az –, hogy az együttes nyilatkozat nem kötelező erejű²³ (legfeljebb egyike lehet az értelmezési szempontoknak), hiszen a BPHH a nyilatkozatban foglaltakat igenis alkalmazza az előtte folyó eljárásokban. Sőt, a tényleges használati követelmény „felvezetésében” a BPHH valójában még a nyilatkozatnál is messzebb ment. Módszertani útmutatójának a felszólalásokra vonatkozó részében ugyanis odáig merészkedik, hogy kinyilatkoztassa: akár egyetlen tagállam valamely részén történő használat is elegendő lehet. Az idevágó passzus szerint

„[a] KVR 15. cikke értelmében vett tényleges használat megállapítható ... akkor is, ha az ebben a cikkben lefektetett kritériumoknak csupán a Közösség valamely részében felelnek meg, mint például egy tagállamon vagy annak valamely részén belül”.

E tant a módszertani útmutató csak még tovább izmosítja annak kinyilvánításával, hogy „elégésnek bizonyulhat akár még a releváns terület egy egészen szűk térségében történő használat is”.

A BPHH módszertani útmutatója másfelől elismeri:

„az a megfelelő megközelítés, amely területi értelemben nem a politikai határokat, hanem a piacokat veszi figyelembe”; és

„előfordulhat, hogy egyes esetekben az európai mennyiségi követelmények eltérnek a nemzetiektől”.²⁴

²³ Az Európai Bíróság az Antonissen-ügyben nem hagyott kétséget afelől, hogy az ilyesféle nyilatkozatoknak nincs jogi relevanciájuk: „a declaration [recorded in the Council minutes at the time of the adoption of a provision of secondary legislation] cannot be used for the purpose of interpreting a provision of secondary legislation where ... no reference is made to the content of the declaration in the wording of the provision in question. The declaration therefore has no legal significance.” C-292/89 Antonissen [1991] ECR I-00745, paragraph 18. Az Európai Bíróság ezt a tant a KVR esetében is alkalmazta már, felülbírálv a Tanácsnak és a Bizottságnak a KVR-hez fűzött – a kiskereskedelem szolgáltatásként való besorolását kizáró – együttes nyilatkozatát. L. a C-418/02. sz. Praktiker Bau- und Heimwerkermärkte AG ügyben 2005. július 7-én hozott ítéletet (EBHT 2005., I-5873. o.).

²⁴ „Genuine use within the meaning of Article 15 CTMR may be found ... when the criteria of that article have been complied with in only one part of the Community, such as in a single Member State or in a part thereof.” „[E]ven use in a quite limited area of the relevant territory might prove to be sufficient.” [I]n territorial terms, the appropriate approach is not that of political boundaries but of market(s). [I]t may be that European quantity standards could be different than the respective national criteria in some cases.” Manual, i. m. (13), Part C: Opposition, Part 6: Proof of Use, 3.1–3.4., p. 13.

3.7. Az Elsőfokú Bíróság (a továbbiakban szokásos angol rövidítésével: CFI) egyik ítélete – amelyre egyébként a BPHH módszertani útmutatója is hivatkozik – az együttes nyilatkozatától eltérő megközelítést követ. A *HIWATT*-ügyben hozott ítéletében a CFI kimondta:

„*a tényleges használat [követelménye] nemcsak a pusztán a védjegynek a lajstromban való fenntartását célzó mesterséges használatot zárja ki, hanem azt is jelenti, hogy a védjegynek jelen kell lennie annak a területnek a jelentős részén, amelyen oltalmat élvez, eleget téve lényegi funkciójának*”.²⁵

Jelenleg azonban ezt az ítéletet jórészt figyelmen kívül hagyják.

3.8. Maga az Európai Bíróság mindeddig közvetlenül nem foglalkozott a tényleges használati követelmény területi dimenziójával. A *VITAFRUT*-ügyben hozott ítéletében mindazonáltal elismerte, hogy

„*a használat területi terjedelme ... egyike azoknak a tényezőknek, amelyeket figyelembe kell venni annak megítélésekor, hogy a használat tényleges-e vagy sem*”.²⁶

Emellett meg kell említeni az Európai Bíróságnak a *PAGO*-ügyben hozott ítéletét, amely ugyan nem a tényleges használat követelményével, hanem a Közösségben jó hírnevet élvező közösségi védjegy számára biztosított különleges oltalommal foglalkozott, mindazonáltal tanulságos következtetésre jutott. A Bíróság úgy találta, hogy – igaz, a KVR 9. cikke (1) bekezdése c) pontjának alkalmazásában – egyetlen tagállam területe is

„*úgy tekinthető, hogy a Közösség területének jelentős részét képezi*”.²⁷

IV. A tényleges használati követelmény területi terjedelmének felülvizsgálata

4.1. Odáig jutottunk tehát, hogy a tényleges használat követelményét ki lehet elégiteni azzal is, ha ténylegesen nem használják a közösségi védjegyet. A Tanács és a Bizottság együttes nyilatkozatából, az Európai Bíróság ítéleteiből, valamint a BPHH gyakorlatából az következik, hogy még a következő is a közösségi védjegy Közösségben történő tényleges használatának minősülhet: nonprofit szervezet egyetlen fogyasztó részére történő eladásával megvalósuló minimális használat egyetlen tagállam valamely részének egészen szűk térségén belül. Valóban ennyi elég volna a Közösségben történő tényleges használatához? Ez volna a *genuine use* vagy az *usage sérieux*? Nos, nehéz belátni: mitől volna az ilyesféle használat akár „tényleges”, akár „valódi”, akár „komoly”.

²⁵ T-39/01 *HIWATT* [2002] ECR II-05233, paragraph 37.

²⁶ A *VITAFRUT*-ügyben hozott ítélet 76. pontja.

²⁷ A C-301/07. sz. *PAGO International GmbH* kontra *Tirolmilch* regisztrierte *Genossenschaft mbH*-ügyben 2009. október 6-án hozott ítélet 32. pontja; az *EBHT*-ban még nem közölték.

Gazdasági szempontból mi is a probléma ezzel a megközelítéssel? A tényleges használati követelmény e felvázolt változata oda vezet, hogy valamely közösségi védjegyre, amelyet Málta vagy Észtország egy egészen szűk térségében akár csak minimális mértékben is használtak, eredményesen lehet hivatkozni és építeni egy Portugáliában benyújtott nemzeti védjegybejelentéssel szemben vagy egy kizárólag Plovdivban működő kisvállalkozás ellen Bulgáriában indított bitorlási perben.²⁸ Ennek már semmi köze sincs a KVR eredeti alapcéljához, nevezetesen „a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődéséhez”²⁹ és ahhoz, „hogy a vállalkozások számára a belső piac egészén megnyíljon a korlátozásoktól mentes gazdasági tevékenység lehetősége”.³⁰ Erősen kétséges az is, hogy az, az együttes nyilatkozatban és a BPHH gyakorlatában tükröződő felfogás, amely a közösségi védjegy használatának területi követelményét a tagállami határokhöz kötötte, csupán egy-egy tagállam területén vizsgálhatóvá tette, vajon valóban hozzájárul-e az EU belső piacának megfelelő működéséhez, illetve „minél egységesebb piaccá”³¹ alakításához. A versenypolitika nézőpontjából nemkülönben aggályos ez a felfogás. Vajon valóban azzal zárjuk ki a belső piacon folyó verseny eltorzítását, ha megengedjük egy közösségi védjegy jogosultjának, hogy a megjelölés pusztán egyetlen tagállam valamely részében történő használata alapján másokat, akik egy távol eső másik tagállamban működnek, megakadályozzon abban, hogy ott a közösségi védjeggyel ütköző megjelölést használjanak vagy lajstromoztassanak nemzeti úton? Tényleg ez volna az, ami lehetővé teszi, „hogy a vállalkozások – akár az áruk előállítására és forgalmazására, akár a szolgáltatások nyújtására tekintetében – közösségi méretekhez igazítsák tevékenységeiket”?³² Végül, de nem utolsósorban, rá kell mutatni: a tényleges használat követelményének területi terjedelme – a jelenlegi értelmezés és gyakorlat folytán – lényegében ugyanaz közösségi védjegynél, mint nemzetinél. Ez egyenlőtlenséget, diszkrpanciát eredményez a jogok és a kötelezettségek között. Valamely nemzeti védjegyet azon a területen kell ténylegesen használni, amelyre nézve lajstromozták; mind a használat kizárólagos joga, mind a tényleges használat kötelezettsége ugyanarra a területre – az adott tagállam területére – terjed ki. Ez így is van rendjén. Ellenben – a ma uralkodó tan szerint – a közösségi védjegyet elegendő egyetlen tagállam valamely részének egy egészen szűk térségében használni ahhoz, hogy fennmaradjon a közösségi védjegy oltalma, ami – mint tudjuk jól – „egységes” és „a

²⁸ Hasonló példát hoz fel *Simon* is: „OHIM’s ... application of [the Joint] Declaration means that a CTM holder ... simply by exercising his CTM in Luxembourg can claim exclusive rights to his CTM throughout the entire Community territory. But Luxembourg occupies only 0.05% of Community territory and has just 0.08% of the Community’s population. The CTM nevertheless applies equally to the other 99.2% of the Community’s population”. *Simon*, i. m. (22), p. 2.

²⁹ L. a KVR preambulumának (2) bekezdését.

³⁰ L. a KVR preambulumának (4) bekezdését.

³¹ L. a KVR preambulumának (2) bekezdését.

³² L. a KVR preambulumának (2) bekezdését.

Közösség egész területén azonos hatállyal rendelkezik”.³³ Sőt, területi hatókörét tekintve, a közösségi védjeggyel együtt járó használati kényszer enyhébb, mint a nemzeti védjegyre vonatkozó: ha például a megjelölést három tagállamban is lajstromozták nemzeti úton, a védjegyet mindháromban ténylegesen használni kell ahhoz, hogy ortalma fennmaradjon a területükön. Ezzel szemben az a vállalkozás, amelyik megjelölése számára közösségi védjegy megszerzésével biztosítja a használat monopoliumát e három ország (és még huszonnégy további EU-tagállam) területén, megőrizheti e monopoliumot azzal is, ha pusztán egyikükben használja ténylegesen a védjegyet.³⁴

4.2. A közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúly csak akkor állítható vissza, ha a közösségi védjegy tényleges használatára vonatkozó követelményt – különösen annak területi terjedelmét, földrajzi hatókörét – felülvizsgáljuk és minél előbb megváltoztatjuk. Ehhez kiindulási alapként talán felhasználható az, a HIWATT-ítéletben (l. a 3.7. pontot) megjelenő tan, hogy „*a tényleges használat [követelménye] ... azt is jelenti, hogy a védjegynek jelen kell lennie annak a területnek a jelentős részén, amelyen ortalmat élvez, eleget téve lényegi funkciójának*”. Ez nemcsak ésszerűen hangzik, hanem azt is kifejezi, hogy a jogokkal együtt kell járniuk velük arányban álló kötelezettségeknek is. Emellett az uniós szintű gazdaság- és versenypolitika számára bizonyosan elfogadható volna az – a BPHH módszertani útmutatójában „*megfelelőnek*” minősített – megközelítés is, „*amely területi értelemben nem a politikai határokat, hanem a piacokat veszi figyelembe*” (l. a 3.6. pontot). Valóban ez a megközelítés vezethetne el az EU belső piacának igényeit ténylegesen kielégítő jogi helyzet kialakításához.

4.3. Az EU Tanácsa 2007 májusában következtetéseket fogadott el a BPHH pénzügyi távlatairól és a közösségi védjegyrendszer továbbfejlesztéséről.³⁵ E következtetések 10. pontja arra hívta fel az Európai Bizottságot, hogy

„kezdje meg a közösségi védjegyrendszer teljes működésére kiterjedő átfogó tanulmány kidolgozását, és azt sürgősséggel készítse el”.

³³ L. a KVR 1. cikkének (2) bekezdését.

³⁴ Luis-Alfonso Durán: Geographical scope of the use requirement for Community Trade Marks. In „Festschrift...”, i. m. (20), p. 333–340.

³⁵ Council Conclusions regarding the Financial Perspectives of the Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM) and the further development of the Community trade mark system, 2801st COMPETITIVENESS (Internal Market, Industry and Research) Council meeting, Brussels, 21 and 22 May 2007.

Noha sürgős lett volna, a tanulmány még nem készült el. Az összeállítására kiírt pályázatot³⁶ a müncheni székhelyű Max Planck Intézet³⁷ nyerte el. Első, előzetes változatát várhatólag ez év márciusában teszik közzé. Talán biztató jelnek is vehetjük, hogy a pályázati kiírás a tanulmány témáinak meghatározásakor a tényleges használat területi dimenziójára, az e tárgyban született együttes nyilatkozat (l. a 3.6. pontot) meghaladásának szükségességére is „rákérdezett” – az oldalakon át sorolt, nagyszámú kérdés egyikeként. A BPHH vezetősége mindazonáltal máris készletet érzett arra, hogy (mandátumán messze túlterjeszkedve) heves – helyenként útszéli – hangvételű röpirattal³⁸ „járuljon hozzá” a szóban forgó tanulmány elkészítéséhez. A Benelux államok iparjogvédelmi hatósága pedig az együttes nyilatkozatban foglaltakkal nyíltan szembehelyezkedő – a csupán egyetlen tagállamban történő tényleges használat elégtelenségét kimondó – határozatot³⁹ hozott az elé került egyik olyan felszólalási ügyben, amelyben közösségi védjegy jogosultja volt a felszólaló. Az első puskalövések tehát eldőrdültek, a csata elkezdődött. További alakulásáról szorgalmas haditudósítóként jelenteni fogunk. Azt azonban nem ígérhetjük, hogy nem keveredünk bele a harcba. Elvégre az akár a „végső” is lehet.

³⁶ Study on the Overall Functioning of the Trade Mark System in Europe. Invitation to tender. MARKT/2009/12/D.

³⁷ Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum, Wettbewerbs- und Steuerrecht; <http://www.ip.mpg.de>

³⁸ Contribution to the Study on the Overall Functioning of the Trade Mark System in Europe. Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs), Alicante, 2010; http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/OHIM/OHIMPublications/ohim_contribution.pdf

³⁹ Decision on opposition dated 15 January 2010, No 2004448, contested trademark: OMEL (Benelux application 1185770). Benelux Office for Intellectual Property – Non-official translation, p. 1–11.